

בראשית פרק לח

(א) ויהי בעת ההוא ויגד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה: (ב) ויגרא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: (ג) ויפטר ויגלד בן ויקרא את שמו ער: (ד) ויפטר עוד ויגלד בן ויקרא את שמו אונן: (ה) ויגסוף עוד ויגלד בן ויקרא את שמו שלה ויהי בכזיב בלדתה אתו:

רש"י

(א) ויהי בעת ההוא - למה נסמכה פרשה זו לכאן, והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך: **ויט** - מאת אחיו: **עד איש עדלמי** - נשתתף עמו: (ב) **כנעני** - תגרא: (ה) **והיה בכזיב** - שם המקום. ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון (ירמיה טו יח) היו תהיה לי כמו אכזב, (ישעיה נח יא) אשר לא יכזבו מימיו, דאם לא כן מה בא להודיענו. ובראשית רבה (פה ד) ראיתי ותקרא שמו שלה, פסקת:

רמב"ן

(ב) **בת איש כנעני** - אמר אונקלוס תגרא, כלומר איש סוחר שבא לגור בארץ בסחורתו. ודעתו לומר כי בני יעקב ישתמרו מלישא כנעניות כאשר צוה אביהם יצחק גם אברהם, וכן הזכירו בגמרא במסכת פסחים (נ א). והיו נשיהם מצריות עמוניות מואביות ומיוחסיות בני ישמעאל ובני קטורה, ולכך יחד הכתוב על שאול בן שמעון (להלן מו י) "ושאול בן הכנענית" כי הוא לבדו בהם. וגם שם דרשו (ב"ר פ יא) שהיא דינה שנבעלה לכנעני: ורבותינו (שם פד יט) נחלקו בדבר, אמרו, רבי יהודה אומר תאומות נולדו עם השבטים ונשאום, רבי נחמיה אומר כנעניות היו. ויתכן שלא הקפיד רבי נחמיה

בייחוסן, שלא נתכוון אלא לומר שנשא מנשי ארץ כנען, אבל היו מן הגרים והתושבים הבאים מכל הארצות או עמוניות ומואביות ומיתר העמים, כי לא נתכוון רק לחלוק על רבי יהודה שלא נשא אחיותיהם, שאחותו מן האם אסורה לבני נח (סנהדרין נח ב). ולדעת רבי יהודה יצטרכו בני לאה לשאת תאומות ששה האחרים והם ישאו שלהם, או שלא יודה ר' נחמיה בתאומות כלל, ולא היתה לו בת זולתי דינה כמשמעות הכתוב. ועל דרך סברא איננו נכון שישאו כלם כנעניות, שיהיה בנוחלי הארץ מזרע כנען העבד הארור כמו מזרעו של אברהם, והכתוב צוה להחרימו ולא תהיה לו שארית ופליטה: ועל כל פנים זה האיש תגר, כי למה יצטרך הכתוב לאמר כי הוא כנעני בייחוסו, וכל אנשי הארץ ההיא כנענים הם מן הפריזי ומן היבוסי ואחיהם, כי לכנען יתיחסו כלם, ועדולם בארץ כנען היא, והראוי היה שיאמר ויקח שם יהודה אשה ושמה כד, כאשר הזכיר שמות הנשים בתמר ונשי עשו וזולתן (לעיל ד יט, יא כט, כה א): אבל פירש בו שהוא תגר שאיננו מן הארץ שהיתה לחוי או לאמורי. וזה טעם וירא שם יהודה בת איש כנעני, כי בעבור אביה נשאה. והכתוב שאמר בני יהודה ער ואונן ושלה שלשה נולדו לו מבת שוע הכנענית (דהיי"א ג א), בעבור היותה בת איש הכנעני תקרא כן, כי האיש ההוא יקרא להם הסוחר, כי הוא ידוע ומובהק בסחורתו אשר בעבורה גר שם: ורבי אברהם אמר (להלן מו י) כי בעבור היות האשה הזאת כנענית ועבר על דעת אבותיו היו בניה רעים ומתו. ולכן הזכירו הכתוב. ושאל לבדו הזכיר שהיה בן הכנענית, כי לא הוצרך להזכיר כן בשלה. ואם כן יהיה טעם וירא שם יהודה, כלומר שראה אותה וחשק בה, כענין וירא אשה בתמנתה דשמשון (שופטים יד א): ובפרשת ויחי יעקב (להלן נ יג) כתב רש"י ז"ל וישאו אותו בניו, ולא בני בניו, שכך צום אל יטענו במטתי אחד מבניכם לפי שהם מבנות כנען (במדב"ר ב ח). ויהיה זה לפי ששאל בן שמעון ושלה בן יהודה היו מבנות כנען, ולכן יוציא את כלם, אבל בנסחאות שלנו בבראשית רבה מצינו בכלל, אחד מבני בניכם שיש בהם מבנות כנען: וכן תמר היתה בת אחת מן הגרים בארץ, לא בת איש כנעני בייחוסו, כי חלילה שיהיה אדונו דוד ומשיח צדקנו שיגלה לנו במהרה מזרע כנען העבד המקולל. ורבותינו אמרו (ב"ר פה י) בתמר שהיתה בתו של שם, והוא כהן לאל עליון:

בראשית פרק לח פסוק כו

ויגר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על בן לא נתתי לה שלמה בני ולא יסף עוד לדעתה:

רש"י

צדקה - בדבריה: **ממני** - היא מעוברת. ורבותינו ז"ל דרשו שיצאה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים, לפי שהיתה צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשבת יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: **כי על בן לא נתתי** - כי בדין עשתה, על אשר לא נתתה לשלה בני: **ולא יסף עוד** - יש אומרים לא הוסיף. ויש אומרים לא פסק [וחבירו גבי אלדד ומידד (במדבר יא כה) ולא יספו, ומתרגמינן ולא פסקו]:

פסורנו

צדקה ממני. אף על פי שהיא באה אלי במרמה ואני לא ראיתה כלל כי שלחתי הגדי מכל מקום היא צדקה במרמתה שהיתה לתכלית טוב ורצוי לאל יתברך שהיא קיום הזרע לא להנאת עצמה שהרי חזרה לאלמנותה תיכף יותר ממה שצדקתי אני בקיום אמונתי שהיתה הכונה בו לכבודי ולהשיג ערבוני שהוא תכלית נפסד וגרוע כאמרם ז"ל גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה (נזיר כג ב):

בראשית פרק מה

(ד) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה: (ה) ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אליהם לפיניכם: (ו) כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר: (ז) וישלחני אליהם לפיניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה: (ח) ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים וישמיני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל ארץ מצרים: (ט) מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמיני אליהם לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד:

רש"י

(ד) **גשו נא אלי** - ראה אותם נסוגים לאחוריהם, אמר עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים, והראה להם שהוא מהול: (ה) **למחיה** - להיות לכם למחיה: (ו) **כי זה שנתים הרעב** - עברו משני הרעב: (ח) **לאב** - חבר ופטרון: (ט) **ועלו אל אבי** - ארץ ישראל גבוה מכל הארצות: (ט) מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר בנך יוסף שמיני אליהם לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד:

בראשית פרק מח

(יג) וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אֶפְרַיִם בְּיָמֵינוּ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת מְנַשֶּׁה בְּשְׁמָאלוֹ מִיָּמִין יִשְׂרָאֵל וַיִּגַּשׁ אֵלָיו: (יד) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת יָמֵינוּ וַיָּשֶׁת עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהוּא הֶצְעִיר וְאֶת שְׁמָאלוֹ עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׁכַל אֶת יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר: (טו) וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכִּי אֲבֹתַי לְפָנָיו אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק הָאֱלֹהִים הֲרַעָה אֹתִי מְעוֹדֵי עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (טז) הַמְלֶאֶךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע לְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתַי אֲבָרְכֶם וַיִּצְחַק וַיִּדְגֵי לָרֵב בְּקָרֵב הָאָרֶץ:

רש"י

(יג) **את אפרים בימינו משמאל ישראל** - הבא לקראת חברו ימינו כנגד שמאל חברו, וכיון שהוא הבכור מיומן לברכה: (יד) **שכל את ידיו** - כתרגומו אחכמינון, בהשכל וחכמה השכיל את ידיו (לכך, ומדעת), כי יודע היה כי מנשה הבכור, ואף על פי כן לא שת ימינו עליו: (טז) **המלאך הגאל אתי** - מלאך הרגיל להשתלח אלי בצרתי, כענין שנאמר (בראשית לא יא-יג) ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב וגוי אנכי האל בית אל: **יברך את הנערים** - מנשה ואפרים: **וידגו** - כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין [הרע] שולטת בהם:

שם משמאל לפרשת ויחי [שנה תרע"ה]

אך יעקב הרגיש... וביהודה ותמר מפורש במדרש (פי' פ"ה) שזימן לו הקדוש ברוך הוא מלאך שהוא ממונה על התאווה. ולכאורה י"ל היתכן שמן השמים יכריחו לעבירה והלוא הקדוש ברוך הוא בעצמו שומר מצוותיו והרי כתיב (ויקרא י"ט) ולפני עור וגוי. אך התירוץ בזה י"ל שמאחר שכן צריך להיות מהטעמים המובאים בחכמי האמת, וכל מלכות ב"ד נשתלה דווקא בדרך זה, והוה כמו הוראת שעה ושוב אין כאן עבירה כלל. אך יוסף לא ידע מזה דבמדרש שקנטר את יהודה ברמו במעשה תמר, ואי הוה ידע מזה הי' יודע שאין לו בזה אשם. וזה שאמר מה דברים שלא נתגלו לך, היינו מה דתחות כנפי לבושא, נתגלו לי [דעיקר מעשיהם בודאי ידע וכבמדרש הנ"ל שקינטר את יהודה בזה], דברים שנתגלו לך ברוה"ק ענין גדעון ויהושע עאכו"כ שהנני רואה, אלא שאני רואה שאחיו הקטן יגדל ממנו שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל שהיא קבועה לעולם כנ"ל:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.